

КЗ «Херсонський фаховий коледж музичного мистецтва» ХОР

МИСТЕЦЬКИЙ СПРОТИВ ХЕРСОНЩИНИ

Матеріали ІІІ обласної науково-практичної конференції

1 червня 2023 р.

Херсон – 2023

Оргкомітет конференції

Липа Олена Анатоліївна – директор КЗ «Херсонський фаховий коледж музичного мистецтва» ХОР, кавалер ордена княгині Ольги III ступеня

Карчак Лариса Ярославівна – заступник директора з навчально-виховної роботи КУ «Обласний навчально-методичний центр культури і мистецтв» ХОР

Старюченко Наталя Анатоліївна – голова ЦК «Теорія музики» КЗ «Херсонський фаховий коледж музичного мистецтва» ХОР, кандидат мистецтвознавства

Щедролосєва Катерина Олександрівна – заступник директора з НМР КЗ СМО «Музична школа № 3» ХМР, кандидат педагогічних наук, доцент

Якубовська Ірина Василівна – викладач-методист КЗ «Херсонський фаховий коледж музичного мистецтва» ХОР

ЗМІСТ

Князева Т. Авторський проєкт мистецького фестивалю «Живи, Херсон, живи»	4
Старюченко Н.А. Херсонський фаховий коледж музичного мистецтва – спротив та незламність	5
Холматова Н.Г. Організація роботи музичних шкіл м.Херсона в умовах окупації та воєнного стану.....	7
Шарапова О.В. Музичне мистецтво під час війни як портал відродження	9
Щедролосєва К.О. Музична освіта у вимірі викликів сьогодення міста-героя Херсону	13
Яремкевич Г.І. Мелодія відстані: особливості віддаленого викладання музично-теоретичних дисциплін в умовах військового стану.....	17

АВТОРСЬКИЙ ПРОЄКТ МИСТЕЦЬКОГО ФЕСТИВАЛЮ

«ЖИВИ, ХЕРСОН, ЖИВИ!»

*Князева Тетяна Олександрівна
громадська діячка, поетеса,
заслужена діячка мистецтв України,
викладач-методист КЗ СМО «Музична школа № 3» ХМР*

Окупація Херсону. Важкий та кривавий період, переховування та розшук російськими солдатами мене за патріотичну позицію й українізацію. Адже я – медійна особа, членкиня Всеукраїнської спілки учасників бойових дій в АТО «Побратими України», нагороджена орденом «Честь та гідність України», організатор фестивалів на підтримку наших воїнів та української вільної творчої молоді.

Великий проєкт на героїчній платформі підтримки «Живи, Херсон, живи!» як підтримка талановитої молоді та допомога Збройним Силам України. Грамоти, подяки, подарунки – бойовий енот з авторським написом, серце «Живи, Херсон», «Квітка Перемоги!»

Волонтерська

діяльність. Волонтерський шлях почався ще у 2014 році та продовжується й зараз. Поїздки на Схід, плетіння маскувальних сіток, придбання амуніції, медикаментів та продуктових наборів, а також, загальними зусиллями донатів зібрано та передано на фронт тепловізори, планшети тощо.

Пісні та вірши про війну та Героїв. Тематика вільної Батьківщини, що звучить по всій Україні, які виконують відомі артисти, військові, учні школи.

Вірю в нашу скорішу Перемогу! Слава Україні! Живи, Херсон, Живи!

ХЕРСОНСЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА – СПРОТИВ І НЕЗЛАМНІСТЬ

*Старюченко Наталя Анатоліївна
Голова ЦК «Теорія музики» ХФКММ,
кандидат мистецтвознавства*

З перших днів війни до сьогодні на Херсонщині не припиняється спротив, не дивлячись на всі намагання загарбників його придушити.

Науково-практична конференція «Мистецький спротив Херсонщини» - це перша спроба і нагода поділитися, розповісти про мистецький спротив викладачів, діячів мистецтв, науковців Херсонщини, які борються тією зброєю, якою можуть і будуть боротися до кінця.

Дуже символічно, що проведення нашої науково-практичної конференції заплановано саме на 1 червня – День захисту дітей. Адже діти – це наше майбутнє, саме вони будуть відновлювати нашу Україну. І велика відповідальність сьогодні за це лежить на викладачах, в першу чергу, мистецьких навчальних закладів. Я не побоюся такого порівняння, але викладачі, діячі мистецтва є справжніми воїнами світла – бо мистецтво – це світло, це та потужна зброя, яка здатна змінити світ на краще. Сьогодні ми боремося за те, якою наша Україна буде після звільнення. Ми боремося за збереження генетичного коду нації.

Я думаю, що після звільнення України від рашистів, ми ще багато будемо говорити про наш спротив, але вже й сьогодні нам є чим поділитися. Дійшов завершення героїчний 2022-2023 навчальний рік. Ми чітко розуміємо, що головне завдання мистецьких навчальних закладів на сьогодні – зберегти кожного учня, кожного студента, кожного викладача, з метою повноцінного відновлення, навіть я б сказала, відродження навчального процесу, мистецького життя в незламній Херсонщині після закінчення війни в Україні, після нашої Перемоги.

Детально про організацію навчального процесу говорити не буду. Тут все відбувалося, я вважаю, однаково: різкий перехід на онлайн-режим, до якого, до речі, ми були підготовлені ковідом. Але ми не були готові до окупації, коли навчальні заклади змушували переходити на роботу по російським програмам. Почали

працювати підпільно, що було небезпечно, бо всі знають, що будь-якої миті додому могли прийти рашисти, наслідки могли бути самими різними. Майже кожного тижня збиралися на адміністративну раду в будівлі музичного коледжу, щоб обговорювати подальші дії і подальший навчальний процес, ходили на мітинги, допоки не стало зовсім небезпечно.

Але, на жаль, в нашому колективі, як і у всіх педагогічних колективах, були зрадники, які виносили інформацію назовні, і одного разу наприкінці адміністративної ради в музичний коледж завітав Олександр Кузьменко і дав добу на звільнення навчального корпусу. Малося на увазі забрати особисті речі. Та ми думали не про те. В першу чергу, ми почали евакуювати всю українську літературу з бібліотеки, бо розуміли, що це перше, що буде знищено. А вивозити також було небезпечно, бо по місту стояли блок-пости, де перевіряли документи, телефони і те, що везли. Та на щастя все пройшло без проблем. Українську літературу вивезли у більш-менш безпечні місця, більше у будівлю нас не пускали.

Почав функціонувати новий «руський» навчальний заклад на чолі зі Столяровою Наталією Володимирівною, куди запрошували, погрожуючи наших студентів. Залякували – «росія тут навсегда», «українського музичного училища немає вже» і тому подібне. Але наш контингент майже в повному обсязі нам вдалося зберегти, це радувало. Та на 1-й курс набір був дуже маленький.

Весь цей навчальний рік працювали дистанційно. Звичайно важко. Що таке весь рік дистанційно для музикантів, особливо зі спеціальності всі ми прекрасно

розуміємо. Крім того виникла проблема з тими, хто виїхав за кордон, з тими, хто залишився в окупації, не всі могли виходити за розкладом, то викладачі працювали і поза розкладом, пізно ввечері, рано вранці. І при цьому щомісяця ми обов'язково проводили наші традиційні концерти – 1 вересня, 14 жовтня, Різдвяні свята (<https://youtu.be/5CIHnE6-yqk>), день Соборності (<https://youtu.be/x0PBcnzZUIQ>), Шевченківський концерт (<https://youtu.be/lhXGNj4Uroo>) і, нарешті, звітний концерт (<https://youtu.be/jZFeKKkZclw>), який вийшов в ефір позавчора; тематичні заняття; уроки-мітинги. Студенти робили відеозаписи в різних умовах, навіть при свічках, але це додавало певного шарму). І це був справжній музичний спротив. Музичний коледж не тільки працював, але й демонстрував відкрито свою позицію, незламність. Правда до 11 листопада це робили скромно, бо було лячно за тих, хто знаходився в окупації, а потім, після звільнення Херсону, намагалися розповсюджувати максимально концерти, щоб Україна чула і знала про незламних Херсонців, щоб навіть думки не виникало, що в Херсоні всі чекали «руський мир», адже такі думки на жаль доводилось чути.

Наші студенти протягом всього навчального року брали участь у різноманітних конкурсах, де виборювали призові місця, знов-таки, доводячи, що Херсонщина не зламалася, ми продовжуємо свій мистецький спротив.

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ МУЗИЧНИХ ШКІЛ МІСТА ХЕРСОНА В УМОВАХ ОКУПАЦІЇ ТА ВОЄННОГО СТАНУ

*Холматова Наталя Геннадіївна
Директорка КЗ СМО “Музична школа №3” ХМР*

1. Напередодні початку навчального 2022-2023 року багато в кого виникло питання: «Як в умовах окупації організувати навчальний процес?!» Ситуація стосовно нашого міста була край критична.

Прийшло усвідомлення того, що з 1 вересня школа буде окупована.

Було зроблено шляхи щодо зберігання шкільних цінностей. Перед офіційним виходом на роботу зі школи були вивезені майже всі інструменти, техніка, документація. Школа почала налаштування на підпільну роботу.

2. 1 вересня школа відкрила двері для тих, хто мав бажання працювати зі зрадниками. З нашого колективу таких виявилось 13 робітників школи. Далі, все те, що відбувалося в школі, то окрема історія.

3. А нам треба було починати навчальний рік, треба було знайти учнів, викладачів яких працювали на окупанта. Почалася організація роботи музичної школи № 3 і початок об'єднання всіх музичних шкіл міста, які залишилися без керівництва. Почалося налаштування навчального процесу всіх шкіл міста. Місію по об'єднанню музичних шкіл взяли на себе ми з моїм заступником по навчальній роботі – Петровим Костянтином Валерійовичем. Перша ідея була створити одну українську музичну школу м. Херсона, об'єднавши всіх проукраїнських викладачів в один колектив. На ділі вийшло інакше, але результативно.

4. Концертна діяльність школи проходить дуже активно.

Під час окупації створено фортепіанний дует «Херсонські берегині» (Шарапова О.В., Щедролосєва К.О., <https://youtu.be/IM0UhZczRsU>).

Незважаючи на велику відстань між всіма нами, школа активно проводить

різних куточках земної українську музику, демонструють високий

концертну діяльність, учні та викладачі в кулі пропагують

рівень професіоналізму та якість навчання в нашій країні. Приймають участь в благодійних концертах на підтримку ЗСУ та на допомогу мешканцям більш уразливих категорій наших громадян.

Ведеться дуже величезна волонтерська робота всіх робітників школи.

5. Серед випускників школи є ті, найкращі, які готови вступати до КЗ «Херсонський фаховий коледж музичного мистецтва» ХОР.

МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО ПІД ЧАС ВІЙНИ ЯК ПОРТАЛ ВІДРОДЖЕННЯ

*Шарапова Ольга Вікторівна
Викладач вищої категорії, завідувача фортепіанним відділом,
КЗСМО «МШ№3» ХМР*

*«Наше мистецтво, що народилось протягом війни, буде говорити за нас
довше, ніж ми живемо» – міністр культури Олександр Ткаченко*

Кризові ситуації завжди породжують в Україні сплеск творчості, і нинішня повномасштабна війна не стала винятком. Новітня українська культура інтенсивно розвивається навіть за таких умов. Навіщо потрібне мистецтво під час війни?

На мою думку, українське мистецтво, які і всяке інше, національно орієнтоване, вибудовує систему цінностей насамперед довкола самого себе.

Кожен з нас у важкий момент свого життя звертався до творчості – хтось творив, а хтось був поціновувачем мистецтва. Тому творчість – це один з видів духовної зброї, зброї для психологічного захисту.

Мистецтво було і буде на часі! Його треба відроджувати й розвивати, бо це творить і єднає націю. Зокрема за нього боряться хлопці і дівчата на передовій. За допомогою музики ми можемо доносити важливу інформацію, яка проникає у свідомість людей. Вона допомагає людям відпочити емоційно, мотивує до створення чогось кращого, допомагає ставати сильнішими і стійкішими. Як би не було важко і болісно, музиканти зараз не мають права «складати руки»! Нам потрібно теж боротись на інформаційному мистецькому фронті, бо музика є тією зброєю, яка допомагає боронити мізки людей.

Психолог Олег Покальчук наголошує: *«Війна обнулює всяку штучність. Культурний простір із сотень тисяч щирих мистецьких «вузликів» готує тло для загальнонаціонального візерунку взаємоповаги вільних людей».*

«Людина, котра займається мистецтвом і культурою – це ретранслятор цінностей в суспільстві, сенсів, які передаються з покоління в покоління у вигляді різноманітних творів. Цей інструмент є терапевтичним. Відчуття своєї приналежності до спільноти культури, культивування родинних цінностей, свободи, ідентифікації себе. Український фольклор дає нам змогу побачити чим ми, українці, відрізняємось від інших народів», – зазначає психолог Роман Сінельніков.

Після повномасштабного вторгнення російських військ в Україну весь світ зміг спостерігати над протистоянням українців. Громадянський опір діє зараз чи не на усіх фронтах, тож мистецтво та культура також не можуть стояти осторонь. Це одні з тих рушійних сил, які дають нам силу в протистоянні перш за все за право створювати мистецтво. Це саме та зброя, яка додає нам насаги для руху вперед. Музичний фронт реагує сьогодні миттєво, створюючи в такий непростий час низку концертних заходів якими допомагають зібрати кошти на підтримку ЗСУ, краще ознайомлюють публіку з українськими композиторами та підтримують бойовий дух українців.

І, дійсно, подивіться як суспільство миттєво звернулося до фольклору, зокрема пісня січових стрільців «Ой, у лузі червона калина...». Як вона підіймає національний

дух! Співаючи, людина ніби торкається стародавньої культури своїх пращурів, відчуває силу свого коріння, роду. У кожного учня мого класу виникло бажання вивчити цю пісню на фортепіано. А Сологубов Дмитро, навіть і проспівав на публічному

благодійному ярмарку – з нагоди збору коштів для поранених військових ЗСУ у м. Вінниця: <https://youtu.be/zy5NILMOBuU>

Війна – це стресогенна ситуація, коли відбувається неспецифічна відповідь нашої психіки та організму. І, відповідно, стрес виконує позитивну функцію, адже мобілізує наші психічні ресурси, дає можливість зібрати докупи функціонал організму і психіки, й адекватно відповісти на потрясіння емоційно та поведінково. Проте, як зауважує львівський психолог Р. Сінельніков, коли стрес є досить тривалим, з'являється емоційне й когнітивне виснаження, і можуть виникати синдроми

емоційного вигорання, хронічної втоми та відкладеного життя. Тому є цілий напрям – арттерапія – лікування мистецтвом. Це і музика, й культура, і живопис. Тож музика відіграє надзвичайно важливу роль в житті людини. Вона надихає, допомагає пережити якусь подію, певні емоції. Виконання музики – також є терапією та релаксацією для музиканта.

Якщо подивитись на сьогоднішню війну в Україні, то ми можемо побачити захисну реакцію психіки в дії. Цей механізм – сублимація. Цей термін набув розповсюдження наприкінці XIX – початку XX століття. Зігмунд Фрейд пояснював його як механізм перетворення пригніченої сексуальної енергії на джерело досягнення соціально вагомих звершень. Послідовники Фрейда, зокрема Карл Юнг, надали терміну ширшого значення. Надалі термін використовували в основному для тлумачення того, як негативна енергія перетворюється на джерело творчої енергії.

Отже, ми підсвідомо, самі того не розуміючи, знайшли для себе спосіб захисту, навіть сказати, спосіб відволікання своєї уваги від страшних подій, які ми змінити не можемо. Особисто для мене мистецтво набуло важливого значення і стало джерелом натхнення, оптимізму та віри в перемогу України. Хочу відмітити, що перебування в Херсоні протягом всієї війни не було легким. І психологічна реакція на війну постійно змінювалася. Але незмінним залишалася любов до мистецтва, своєї професії, це надавало сили, відволікало і рятувало. Багато учнів залишалось в Херсоні, і ти відчував, що ти повинен бути сильним, аби підтримувати і своїх вихованців. Але не меншої уваги заслуговували і учні, які разом із сім'єю були вимушені виїхати на чужину. Отже, і вони потребували психологічної підтримки.

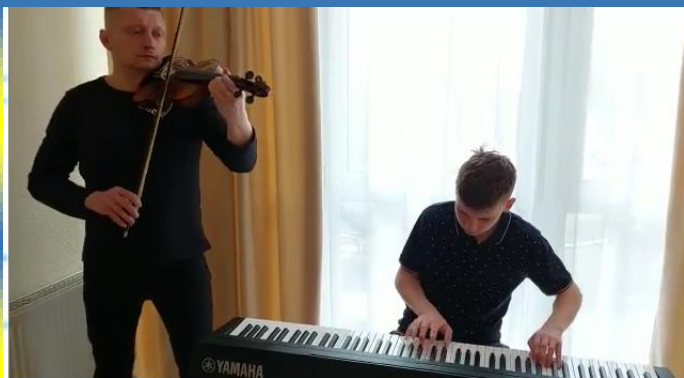
Розповім про дівчинку з Херсону... Моя учениця Порхун Катерина, яка завжди була відмінницею, навіть бід обстрілами не переставала грати на фортепіано. В цьому році Катерина планує вступати до музичного училища.

Мене, скажу відверто, хвилювала і хвилює доля цієї дитини, адже крім музики вона не уявляє іншої професії в майбутньому. Результатом наших зустрічей став тематичний

сольний відео-концерт «Музична подорож до Європи». Зустрічалися, щоб зробити відео-записи, ризикували, відчували тривогу... але це нас не зупиняло. Посилання на перегляд сольного концерту: <https://youtu.be/Mrmvj0go6xE>.

В мене навчається два хлопчики з однієї сім'ї. Вони виїхали з Херсону в більш безпечне місце у Вінницю. Ці хлопчики до війни не надто сильний інтерес проявляли до навчань музикою. Але під час війни з ними відбулися дивні зміни. Батьки придбали для них електронне фортепіано, вони чекають на наші онлайн-уроки з нетерпінням, сумлінно виконують домашні завдання, проявляють ініціативу до вибору репертуару, на уроках сольфеджіо вони отримують 10 балів, а не 7-8 як до війни. А ще більше мене здивував їх батько, який за 5 місяців війни засвоїв навички гри на скрипці, маючи у минулому свідоцтво про закінчення муз.школи по класу фортепіано. Чоловік,

втілював у життя свою давню мрію, саме під час війни він знайшов час для хобі. Не занурився у депресію, не змарнував час у негативних звичках. Ця сім'я взяла участь у фестивалі сімейних ансамблів «Музична родина - 2023»: Сологубов Павло та Сологубов Петро Павлович. О.Кравчук.

«Концерт» https://youtu.be/XwB_LrOJ8-4

Учень Моїсєєв Максим із середніми здібностями, виїхавши за кордон, жодного онлайн-уроку не пропустив. Із задоволенням виступав на міських концертах, виконував твори вітчизняних композиторів, демонструючи українську музичну культуру у Норвегії.

Підводячи підсумок, хочу відмітити, що особисто для мене цей навчальний рік на диво виявився дуже насиченим та плідним, багато досягнень в моїй педагогічній діяльності. Були і сольні виконання, і в дуеті, також концертмейстерські виступи. Все це висвітлено на сторінці нашої школи. Коли мене запитують: чому ви не виїхали? Я відповідаю, що спочатку я не могла залишити батьків, потім намагаюся знайти інші виправдування... але це все відмовки. Насправді, мене тримала Батьківщина, рідне місто, де я народилася - місто енергетичної сили. Мистецтво, улюблена професія, зворотній зв'язок з учнями, що роз'їхалися по різних куточках планети, допомогли

зберегти відносно стійкою психіку, надали сенсу життю і віри в те, що складні часи тимчасові, а також усвідомлення, що на долю викладачів музики випала важлива місія – зберегти національну ідею, сформувати самосвідомість маленького громадянина України. Війна – це руйнування, мистецтво – портал відродження!

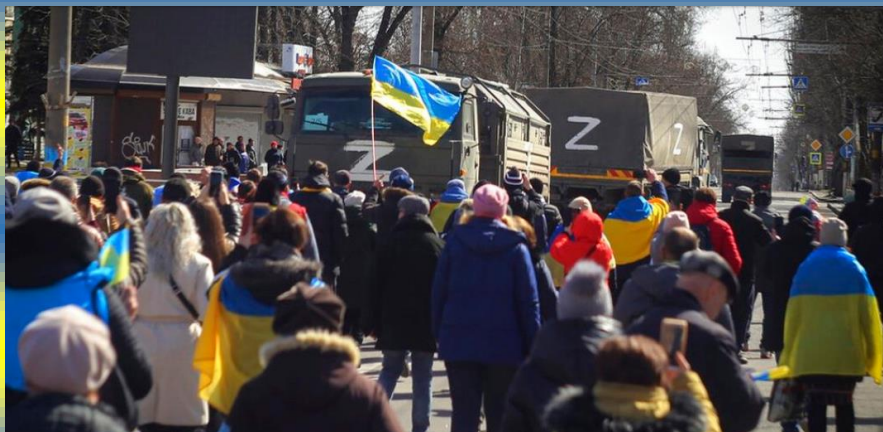
МУЗИЧНА ОСВІТА У ВИМІРІ ВИКЛИКІВ СЬОГОДЕННЯ МІСТА-ГЕРОЯ ХЕРСОНУ

*Щедролосєва Катерина Олександрівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
заступник директора з НМР
КЗ СМО «Музична школа № 3» ХМР*

Українська поетеса, публіцистка, діячка ОУН – Олена Теліга, яка виборювала незалежність України у ХХ ст., писала: *«Скривавлена Україна потребує великої праці нашого мозку й наших рук, а не спорів і міжусобиць. Тому всі свої змагання, цілу свою енергію ми спрямовували на гоєння ран нашої нації й на розбудову українського життя».*

XXI ст. в Україні твориться кривавий жах, а головне кат-рашист й досі заправляє у Раді Безпеки ООН. Напад росії на Україну – це перший акт загальноєвропейської війни. У РФ вирішили показати всьому світу, що вони «могут повторить». На думку херсонського історика – Дементія Білого, наступними мали бути – Молдова, Естонія, Литва, Латвія й Польща... Білорусія вже фактично окупована...

Окупація Херсона-2022. Дев'ять місяців російського панування у місті: Z-

етки «господарі життя», нав'язували свої правила... Підконтрольне телебачення ВТВ під керівництвом колаборантки Т. Каменської, пропаганда російських каналів – спрутом намагалась

захопити свідомість містян, але...Вільні люди Херсонських степів були незламні!

Мітинги на площі Свободи, біля кінотеатру України, як символу вільних духом українців, які без страху під дулами танків, БТР окупантів виборювали своє право жити у вільній Україні! Потім, жорстокий розгін демонстрації, підвали для активістів, колабораціонізм деяких колег, постійний страх за життя рідних та своє за відмову співпрацювати з ворогом.

Спротив Херсонської музичної школи № 3, директорка якої – Наталя Холматова була на допиті у окупантів за відмову запуску освітнього процесу за російськими програмами та викладачі школи, які не піддалися «солодким увещаванням»

рубльових тисяч – така відповідь волелюбних українців-патріотів на «русский мир»

Саме викладачі та батьки з дітьми, які залишились в окупації зробили так, що росіяни не змогли запустити повноцінний освітній процес, як у загальноосвітніх так й музичних школах. Патріотично налаштовані херсонці мужнім спротивом, переховуванням, потайки навчались онлайн в своїх українських школах. А ми ж розуміємо, що саме на освіту та культуру окупантами робились шалені ідеологічні ставки. Тому, на фрази колаборантів, цитую «Мы учили украинских детей» відповідь одна «Це був ваш свідомий ідеологічний вибір – вибір на стороні ката-агресора, крапка!».

Жахлива статистика викрадених дітей Херсонщини. Вивезено кілька тисяч (про що «победоносно» заявив віце-прем'єр РФ М. Хуснулін). На інтернет сторінці news.obozrevatel пишуть про дві тисячі дітей Херсонщини, віком від 4 до 17 років. «При чому найчастіше серед них зустрічаються діти закатованих та розстріляних активістів, волонтерів та колишніх військовослужбовців та діти сироти», про що повідомляє «24 канал» із посиланням на джерела в українських спецслужбах. Це діти, фактично примусово будуть виховуватися у ворожому для них культурному середовищі. Якому насиллю й стражданням вони ще можуть піддатися, страшно уявити...

Історичною подією для херсонців стало відвоювання Збройними силами України Міста-героя Херсон – 11 листопада 2022 року!

Сьогодні, коли Херсон вільний, але страждає під постійними обстрілами збройними силами РФ з лівого берега окупованої багатостраждальної Херсонщини, постає багато питань. Виклики перед музичною освітою сьогодення вимагають відповідей,

не завжди тих, на які можна відповісти саме зараз, коли ще йде російсько-українська війна.

«Цей дощ надовго. Говорю не про термін війни, а про термін потрясіння, його масштаб». Ці слова Сергія Жадана точно і правдиво дають зрозуміти саме масштаби завдань на майбутнє, що постають перед нами. Ми травмовані цією страшною війною, це геноцидом українського народу.

Окреслимо деякі проблеми, що вимагають адекватних відповідей:

1. Контингент мистецьких шкіл та кадровий потенціал зазнав значних втрат. Адже багато родин та викладачів виїхали з Херсону в безпечні місця як України та й закордону. Якій відсоток з них повернеться – велике питання... ;
2. Вплив дистанційного навчання на якість освіти. Музична освіта це освіта індивідуальних занять, постановки апарату музиканта, що вимагає постійної присутності поряд викладача. Звукова природа музики, що формує слуховий контроль, дуже складно сприймається через екран гаджету. Як вибудувати змішане навчання та покращити якість дистанційного?;
3. Психологічний стан українських дітей, які вже повинні мати статус «дитя війни» та готовності викладачів бути психологами і постійно розвивати психологічну компетентність. Чи усвідомлюють усі викладачі значущість цього виклику та чи готові вони працювати над своїм психологічним станом та емпатично відчувати стан здобувачів мистецької освіти різної вікової категорії?

Пророчі слова Блаженнішого Святослава Шевчука стосуються й нас, викладачів: *«Я думаю, що багато людей будуть зраненими. І тому ми – медики, психологи, духовні наставники – мусимо скоординувати всі свої зусилля для того, щоб лікувати рани війни. Ми вже до цього приступили – наприклад, бачимо, якими зраненими люди виходять з того драматичного досвіду евакуації. Той, хто пережив бомбардування та обстріли, пережив реальну небезпеку смерті, той, хто перетерпів цю дорогу евакуації і став на шлях біженця, він уже зазнав глибоких ран. І тому зустрічаючи таких людей, прислухаючись до їхніх потреб, бажаючи виявити до них діяльну християнську любов і милосердя, ми мусимо розуміти, які болі ті люди несуть в собі, і на них адекватно відповісти».*

Саме, навчитись викладачу працювати з глибокою травмою як персонально, так і колективно це надважливе завдання сьогодення;

4. Дотримання викладачами принципу громадянськості та патріотизму. *«Цей моральний принцип передбачає гордість, громадянську відповідальність та готовність служити Батьківщині»*, – професор Григорій Васянович.
5. Безбар'єрність у музичній освіті із задоволення духовних потреб: здобувачів з особливими потребами, здобувачів старшого покоління так званого «Університету III покоління», музикотерапевтичних занять для воїнів ЗСУ та осіб, що підверглися насиллю під час окупації, усіх бажаючих без бар'єру навчатися та розвиватися духовно. Вивчаємо «Довідник безбар'єрності».
6. Програмний матеріал, книги, посібники, тобто велика навала російськомовних посібників, де ідеологічно були спотворені історичні факти. Ніде, у російськомовних виданнях ви не знайдете, що Україна була спочатку в імперській окупації, потім радянській... Для сучасних українських науковців постає важливе завдання – правдиво відображувати реалії буття творчих особистостей з історичної та патріотичної позиції.

Таким чином, подальший розвиток музичної сфери визначається вибором варіантів розв'язання як окреслених проблем, так й тих, що будуть виникати у майбутньому. Адекватно виважена стратегія вирішення нагальних проблем може подолати кризу та вивести музичну освіту на новий якісний рівень розвитку. Сучасні

виклики у музичній освіті під час війни та після Перемоги над ворогом це фундаментальні проблеми від розв'язання яких залежить подальше повноцінне функціонування та розвиток в цілому всієї ступеневої ланки музичної освіти: «музична школа – музичне училище – консерваторія».

МЕЛОДІЯ ВІДСТАНИ: ОСОБЛИВОСТІ ВІДДАЛЕНОГО ВИКЛАДАННЯ МУЗИЧНО-ТЕОРЕТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

*Яремкевич Галина Іванівна
викладач-методист вищої категорії
Скадовська дитяча школа мистецтв
Київська музична школа №35*

Почну зі спогадів мами, яка пережила другу світову. Навчання в школах під час окупації не відбувалося. До школи діти пішли тільки після перемоги. Саме тому в одному класі могли навчатися різновікові діти, наприклад, в першому – від 7 до 11 років.

Під час останньої війни учбовий процес не припинявся ні на окупованих територіях, ні на вільних, не дивлячись на обстріли, тривоги, відсутність електрики, тепла тощо. Знаю, що нинішні учні запам'ятають на все життя, як старались ми вкласти в них знання, спокій, незламність, душу. Саме з таких дітей і буде в майбутньому сформована еліта нації.

Дана робота, звичайно, не методична, на жаль, під час війни важко сприймати щось інше, крім новин. Дана робота – скоріше невеличке есе, звіт про роботу в окупації та на вільній території, спогади, питання та відповіді.

24 лютого ми мали дозвіл на початок очного навчання після ковіду. 24 лютого на роботу не вийшов ніхто. Уроки онлайн теж були припинені за згодою з батьками. Шок, нерозуміння, біль, гнів. Навчання було переведено на заочну платформу: учням вислався теоретичний матеріал на самостійне

опрацювання, диктанти на диктофон з настройками, поясненнями, слуховий аналіз. (Добре, що в соціальних мережах вже існували групи). Процес йшов дуже важко, викладач повинен був отримувати відповіді від учнів протягом тижня, описувати ретельно кожну помилку, при нагоді ще раз пояснювати, переробляти. Вільного часу майже не лишалося, але з'являтися в зумі в тривожному стані я не мала права. Через місяць заняття було відновлено в очній формі для тих, хто залишався в місті. Уроки проходили у мене вдома, для чого під учбовий клас була переоблаштована кімната. Робота рятувала, заставляла заспокоїтися, опанувати себе.

У місті ставало все небезпечніше. Виїжджали учні, мною було прийняте рішення про виїзд. Кінець квітня продовжувався по зуму, бракувало фортепіано, клавіатуру було встановлено на планшет. Тембр звучання неприємно відрізнявся, але звикнути можна. Навчальний рік на окупованій території закінчився 6 травня.

В Києві мені пощастило знайти роботу за спеціальністю – я працюю викладачем теоретичних дисциплін в музичній школі 35.

Київська школа 35 працює за власними навчальними програмами. Уроки сольфеджіо та музичної літератури тривають півтори академічних години та називаються традиційно (предмети музична грамота та основи музикування та бесіди про музику тут не згадуються). Нехай нас звинуватять в консерватизмі, але саме така система виховала та вивчила нас, зробила тими, ким ми є. Проти такого «консерватизму» тут не виступають, і я знайшла однодумців. Кожний викладач створює свої власні програми, які вивчає завідуючий відділом та затверджує. Багато складнощів викликала програма з музичної літератури. Потрібно було прибрати всіх російських композиторів та російську музику та замінити на достойних українців. Задача здавалася складною, однак я познайомила з творчістю багатьох українських композиторів, прослухала багато музики та найкращих включила у власну програму. Адекватна заміна є!

З повагою ставлюся до російських композиторів, творчість яких вивчалася в курсі музичної літератури, люблю і знаю музику М. П. Мусоргського, Д. Д. Шостаковича, однак слухати і вивчати творчість російських композиторів під час російсько-української війни не маю бажання. Та і як можна навіть розповідати учням

про оперу М. Глінки «Життя за царя»? Коментарі зайві. Можливо, пізніше? Але точно вже не в моїй педагогічній практиці.

Заняття в школі 35 проводяться парами: сольфеджіо та музична література з п'ятихвилинною перервою. Це зручно для учнів, але було незвично для мене.

Під час війни заняття проводилися в формах онлайн та офлайн. На моє прохання, учні, які проживають у Києві, відвідували уроки тільки офлайн. Онлайн –

для дітей, які за межами України. Заняття офлайн проводилися традиційно, так, як і завжди. Однак більше сольфеджували українських народних пісень, співали їх зі словами, насолоджувалися, підбирали по можливості другий голос, акомпанемент. Така ж форма роботи використовувалася на уроках музичної літератури при вивченні теми Фольклор. Пісні – це теж історія нашого народу в звуках, тож, своєрідне виховання патріотизму, та і просто обізнаності.

Школа має невеличке бомбосховище, тож під час тривоги ми, виконуючи наказ директора, проводили уроки там. Незручність – кілька груп одночасно, хор, сольфеджіо, музична література. Вихід – диктанти на диктофоні, теоретичні завдання в зошиті, інтонаційні вправи по черзі. Школа видала всім викладачам групових предметів ліхтарі, які заряджаються від електрики та тримають заряд протягом доби. Заняття в бомбосховищі при ліхтарях – особливість військового стану. Але ми витримали!

Твори з музичної літератури закачували на ноутбуки та слухали при свічках. Якби не вибухи – то справжнє задоволення. Результати роботи мене радують.

Заняття онлайн проводилися для дітей, які не в місті. Як виняток, дозволялося підключатися учням, які хворіли. Уроки проходили на платформі Зум. Вибір платформи був обумовлений консультаціями з батьками та учнями та більшістю

голосів. Перші заняття по зуму я записувала та вивчала. Це дало мені можливість відкоригувати тон спілкування (mf) та темп (уповільнила). Виникали складнощі з інтонаційними вправами – групове інтонування взагалі неможливе – звук в зумі доходить пізніше, але індивідуальне – цілком, учні виконували інтонаційні вправи та сольфеджували приклади по черзі. Диктанти пересилалися в вайбері через диктофон, дозволялося підбирати на фортепіано, адже це теж треба уміти. Всі помилки ретельно описувалися. Слуховий аналіз проводився безпосередньо в зумі на уроці. Розбирали окремі інтервали, акорди, інтервальні ланцюжки та акордові послідовності – все як на звичайному уроці, важко, але можливо.

Зараз в ютубі є багато різноманітних роликів на різні форми роботи. Багато існує відеороликів зі слуховим аналізом для різних класів, починаючи з другого. Завдання ускладнюються поступово, так, скажімо, на початковому етапі потрібно вибрати один варіант відповіді з трьох запропонованих, потім вибрати правильну відповідь з указанного рядочку і так далі. Діти самі вигадували ігрові форми: ми були і розвідниками, які отримали шифровку, дешифрувальниками, слідчими і навіть художниками – малювали картини по номерах (інтервалах).

Основною і цікавою формою роботи у нас завжди залишався диктант. І тут теж на допомогу приходив інтернет.

Вдалими вважаю відео «диктанти-малюки» Ольги Карелкіної, ритмічні та мелодичні диктанти Олени Кашках, диктанти-пазли різних авторів. Такими роликами користувалася і на уроках офлайн, бо вони цікаві та корисні, а на онлайн-уроках дають дітям можливість все точно почути. Учні люблять такі форми роботи, однак справжній диктант теж необхідний. В умовах онлайн – це тільки домашня робота.

Однією з найскладніших форм роботи онлайн вважаю роботу над двоголоссям. Співати в ансамблі або навіть в дуеті в зумі неможливо. Добре, що є відповідні вправи в ютубі, де один з голосів виконує комп'ютер, а другий пропонується виконати учневі. Останнім часом, враховуючи реалії нашого життя, в ютубі з'явилося багато тематичних роликів з сольфеджіо та музичної літератури. Кожний викладач може знайти для себе прийнятний відеоматеріал та використувувати його на уроці. Однак не слід перевантажувати урок тільки відеоматеріалами, адже учні теж втомлюються і часто стають пасивними глядачами.

Музична література онлайн майже не відрізняється від офлайн, бо з функцією «демонстрація екрану» можна разом дивитися фільми, слухати опери, симфонії тощо. А цікаві ролики сучасних викладачів допомагають яскраво подати матеріал. Мені корисними були ролики Марії Бабенко, я часто користувалася їхньою допомогою.

Отже, в умовах військового стану робота музичних шкіл не тільки можлива, але і необхідна. Не скажу, що за дистанційним навчанням майбутнє (хоч зараз все частіше звучать такі

твердження), бо в навчанні сольфеджіо все ж необхідним є «живе» спілкування, але нам потрібно вдосконалюватися в дистанційних формах, таких незвичних для мого покоління, ділитися досвідом, шукати, знаходити та перемагати.

Проведення занять, коли в школі дуже холодно

Порівнюючи результати навчання онлайн та офлайн зазначу, що учні офлайн справлялися з контрольними завданнями з сольфеджіо значно легше та якісніше. Однак, серед учнів онлайн було також багато позитивних оцінок, досягнень, знань.

Працюючи в Києві, звичайно пам'ятала і про земляків. Учні, які виїхали та мали можливість грати на інструменті, офіційно влаштовувала в Київські школи. Для цього було достатньо довідки, що дитина є учнем Скадовської дитячої школи мистецтв, яка знаходиться в окупації, та заяви батьків. Такі діти навчалися онлайн та навіть брали участь в шкільних концертах. Всім іншим бажаючим навчатися учням пропонувала безкоштовно підключатися до теоретичних уроків свого класу. Колеги-теоретики йшли назустріч, учні працювали в київських шкільних групах. Зазначу, що коли в зум виходили діти з окупованої скадовщини, всі інші учні їм аплодували. Адже наша задача не тільки навчати, але і виховувати.